

Ontwerpen hebben link met het pand waarvan ze wapperen

De vlaggen uit bij studentenhuizen in Leiden

FOTO ARCHIEF-HERENGKRACHT 41-43

Leiden, de oudste universiteitsstad van Nederland, kent een rijk studentenleven. Dat is in het straatbeeld zichtbaar door de vele vlaggen die er vooral in het centrum hangen. De bewoners van de studentenhuizen hebben een traditie ontwikkeld om hun huizen van een eigen vlag te voorzien. Zo hebben tientallen studentenhuizen in Leiden ondertussen een eigen vlag. Een poging tot een inventarisatie.

Door DAVID VAN BERLO TEKST en FOTOGRAFIE

In Leiden vallen vooral de vlaggen op van Minerva, de grootste en oudste studentenvereniging. Minerva maant haar leden om eind augustus tijdens de introductietijd een reclamevlag, inclusief de sponsorlogo's, op te hangen om nieuwe leden te werven. Daarnaast is er een lustrumvlag en er kan zelfs een vlag met 'I love Minerva' worden gespot. Aan het eigen gebouw van de studentenvereniging zijn vaak de drie eigen vlaggen te bewonderen: van Minerva zelf en de beide voorgangers.

Behalve aan studentenhuizen zijn er in Leiden heel wat andere plekken waar vlaggen hangen: aan culturele en horecagelegenheden, bij bedrijfspanden, op schepen, enzovoort. Ik gaf er eerder een presentatie over tijdens een Vlaggendag voor de Nederlandse Vereniging voor Vlaggenkunde. Bij de voorbereiding daar-

voor bespeurde ik enkele vlaggen die ik niet thuis kon brengen. Nader onderzoek wees uit dat het vlaggen betrof van studentenhuizen. Deze conclusie trok ik aan de hand van de vlag op Hooigracht 39. De figuur in de vlag was namelijk gelijk aan het houtwerk in het bovenlicht boven de voordeur. De vlag had dus duidelijk een link met het pand.

Het bleek te gaan om een vlag van een studentenhuis. Nadere inspectie leverde nog meer vlaggen op. Sindsdien heb ik door onderzoek in de stad en enig digitaal speurwerk in totaal zo'n veertig vlaggen van studentenhuizen in kaart gebracht. Een inventarisatie hiervan is te vinden op vlaggenkunde.nl (zie de links in het kader). De overgrote meerderheid heb ik zelf gespot (en fotografisch vastgelegd). Enkele heb ik via digitale weg gevonden op websites van studentenhuizen en via Google Streetview. De overige heb ik opgenomen op basis van getuigenissen, maar heb die nog niet zelf gespot.

In de media

Voor mijn onderzoek heb ik een vragenlijst opgesteld waarin ik vragen stel over de ontstaansgeschiedenis van de vlag, de achtergrond van het ontwerp en het gebruik en eventuele tradities. Deze vragenlijst heb ik digitaal of op papier verspreid bij alle studentenhuizen waar ik een vlag heb aangetroffen. Het aantal reacties (acht) viel echter tegen. Het aanspreken van bewoners bleek meer informatie op te leveren. Daarbij werd ik geholpen door de regionale omroep TVwest en studentenkrant *Mare*, die aandacht besteedden aan het onderwerp (zie kader).

Het onderzoek bood een interessant beeld van het fenomeen huisvlag. Sommige studentenhuizen hebben een geschiedenis van vele decennia. Vaak hebben ze een naam en soms eigen kleuren, die dan weer zichtbaar

worden in het interieur of in een huisdas. De naam en eventuele kleuren worden vervolgens als bron gebruikt om een vlag te ontwerpen. Zo heeft Hooigracht 39 het symbool uit het bovenlicht ook op de gangmuur geschilderd en heeft

Rapenburg 52, het 'Heksenpand' een groot aantal heksen aan het plafond van de fusie, de woonkamer, hangen.

Identiteit

Een vlag draagt dus bij aan de identiteit van het huis, zowel voor de huidige bewoners als tussen de huidige en eerdere bewoners. Studentenhuis De Groenhoven wil met zijn naam en de vlag de continuïteit van het huis

benadrukken, ondanks de verhuizing van de Groenhovenstraat naar Rapenburg 113. Met een vlag wordt deze boodschap ook naar buiten toe uitgedragen. Een bijkomend voordeel is dat het voor hospiteerders (sollicitanten die een lege kamer willen overnemen) een gemakkelijk herkenningspunt is. Zo weten ze direct bij welk huis ze moeten zijn.

Bij de meeste onderzochte huizen hangt de huisvlag alle dagen aan de voorgevel. Alleen bij nationale feestdagen (Koningsdag,

Bevrijdingsdag, etc.) wordt deze vervangen door de Nederlandse vlag en op 3 oktober (Leidens Ontzet) door de Leidse. Tijdens de introductiedagen wappert vaak de vlag van de studentenvereniging. Een uitzondering is studentenhuis Maupertuus op Hogewoerd 7, waar de huisvlag (een gouden vos op een zwarte achtergrond) alleen uithangt als een huisgeenoot afstudeert en Huize Palmzicht (Jan Vossensteeg 35) waar alleen wordt gevlagd bij het instemmen van nieuwe huisgenoten.

Vormgeving en symboliek

Ook de vormgeving van de vlag is over het algemeen sterk verbonden met het pand. Net als Hooigracht 39 (het bovenlicht) heeft Pieterskerkhof 4c een ornament uit de gevel gebruikt als symbool, te weten de stenen kop

bij de ingang. De huizen op Drie Octoberstraat 2a, Oude Singel 58 en Oude Vest 35m hebben de gehele gevel als afbeelding op de vlag geplaatst. Voor Plantsoen 47/49 is juist de locatie doorslaggevend (de eikenbomen in het

tegenovergelegen plantsoen), net als voor Herengracht 41/43 (tegenover de afgebeelde brug) en Rapenburg 50, met de tekst 'Hortus ons voortuintje'. Meestal wordt echter verwezen naar de naam van het studentenhuis. De Pijpela gebruikt al sinds de negentiende eeuw twee gekruiste pijpen als logo en heeft deze in de vlag verwerkt. Het Hijgend Hert koos een hert als symbool, Het Kippenhok (Domula Galarum) een kuiken, Qui mal y pense een denker, De Groene Os (op de Oude Singel) een os en In den Volle Zeemeermin een struise zeemeermin. Huize De Man Met De Badjas is vernoemd naar een huis-

geenoot die immer in badjas liep, waarna jaren later een vlag werd gemaakt met het symbool van een badjas.

Tekst en uitleg

Deze studentenhuizen gaan ervan uit dat hun vlag - met het symbool dat erop prijkt - herkenbaar genoeg is. Vliet 13 vertrouwt er zelfs op dat alleen de huiskleuren, in diagonale stre-

pen, al voldoende zijn. De burens op Vliet 15 (Huize De Gueuze) hangen gewoon een geus uit.

Andere huizen hebben minder vertrouwen in de symbolische kracht van hun vlag en voegen simpelweg hun adres toe. 'Rapenburg 52' staat er onder de heks en "Het Heksenpand" erboven. Rap 51 en Rap 120 voegen hun afkor-

ting toe, net als Bree 87. Op de Steenschuur staat de straatnaam door een enorme roze ‘5’. Uit de vormgeving blijkt de diversiteit van de vlaggen van de Leidse studentenhuizen. Het zijn meestal Minervahuizen in statige oude panden, maar niet altijd. Het betreft vaak oude symbolen die pas betrekkelijk recent op een vlag terecht zijn gekomen, met dank aan nieuwe druktechnieken. De symbolen zijn dan ook belangrijker dan de vlag zelf. Die symbolen zijn de dragers van de identiteit en het is logisch dat die zijn verbonden met het pand. Het pand is de constante factor. De bewoners slechts van voorbijgaande aard. Via de symbolen in en aan het pand wordt de band gesmeed tussen de generaties.

Vervolgonderzoek

Zo lang er studentenhuizen zijn zullen er vlaggen aan wapperen. Pieterskerkgracht 4c liet er zelfs een vlaggenmast voor oprichten – tot 2015 hing de vlag daar uit het raam. Ik ver-

Het Heerenhoeckje, Rapenburg 110

wacht dan ook niet dat mijn onderzoek met dit artikel is afgerond. Er zijn vlaggen die ik nog niet heb weten te spotten en wellicht kiezen nog meer studentenhuizen ervoor een vlag te maken. Studentencomplex De Pelikaanhof hing onlangs een speciale vlag uit voor het zevende lustrum. En er zijn nog enkele mysteries: Waarom heeft Rapenburg 110 een vlag met een zwart vierkant op een rode achtergrond bij voorbeeld? Ik ben nog niet klaar in Leiden! □

Meer over vlaggen Leidse studentenhuizen
Presentatie van vlaggen in Leiden, vlaggendag 2019:
<http://bit.ly/LeidseVlaggen>
Inventarisatie van Leidse huisvlaggen op
[vlaggenkunde.nl](http://bit.ly/huisvlaggen): <http://bit.ly/huisvlaggen>
Uitzending op TVwest over Leidse huisvlaggen:
<http://bit.ly/huisvlaggenTVwest>
Artikel in studentenkrant Mare over Leidse huisvlaggen:
<http://bit.ly/huisvlaggenMare>

De huizen, hun vlaggen

De Pijpela, Hogewoerd 140

De Pijpela (Hogewoerd 140)
Op de vlag staat het huislogo met twee witte, gekruiste pijpen op een donkergroene achtergrond. Dit logo wordt al sinds de 19e eeuw gebruikt en verwijst naar het feit dat de gang op de benedenverdieping een ‘pijpela’ is. Oud-huisgenoten ontvangen bij hun huwelijk dan ook twee Goudse pijpen. De vlag hangt altijd uit, om precies te zijn op de tweede verdieping op de kamer van de ‘baas’.

Maupertuus (Hogewoerd 76)
De vlag bestaat uit een gouden vos op een zwarte achtergrond. De vos is het symbool van het studentenhuis, een verwijzing naar Van den vos Reynaerde. De vlag hangt niet standaard uit, maar wordt slechts bij speciale gelegenheden uitgehangen, zoals het afstuderen van een huisgenoot of in geval van een reünie.

Hooigracht 39
Het logo is identiek aan het houtwerk in het bovenlicht van de voordeur. Sinds 1969 is het een studentenhuis, maar pas in 1997 is het huislogo ontworpen. Het logo is terug te vinden op de muur van de gang en op de fusietafel. Daarnaast zijn er huisdassen met het eigen logo. De vlag is ontworpen om ook naar buiten toe herkenbaar te zijn en is nu enkele jaren oud. Op de vlag is het logo in geel uitgevoerd op

een groene achtergrond.
Palmzicht (Janvossensteeg 35)
Palmzicht is sinds 1967 een studentenhuis. De naam is een verwijzing naar de lompen- en oud-papierhandel van de gebroeders Palm, die tot de jaren ‘70 tegenover dit huis was gevestigd. Het logo bestaat uit een palmboom met een zwarte figuur ernaast, staande op een geel eiland met een blauwe achtergrond. Boven en onder de afbeelding staan de woorden “palm” en “zicht”. Het logo staat afgebeeld op het huisschild dat naast de voordeur hangt en op de vlag. De vlag bestaat al minimaal 35 jaar, maar hangt zelden buiten. Hij wordt vooral gebruikt bij huisrituelen zoals het instemmen van nieuwe huisgenoten.

Huize De Drie Tonnen (Joubertstraat 1a)
Het betreft een groene vlag met vijf smalle, lichtgele, diagonale strepen van onderaan de broeking naar bovenin de vlucht en in het midden drie tonnen, gestapeld met twee beneden en één boven en enige ruimte ertussen. De groene kleur verwijst

Huize De Drie Tonnen, Joubertstraat 1a

mogelijk naar de kleur van de deur. De naam van het studentenhuis is al oud, maar de vlag is enkele jaren geleden gemaakt omdat veel andere huizen dit ook hebben.

De Groene Os (Oude Singel 66)
De huidige naam is in de late jaren ‘90 van

De Groene Os, Oude Singel 66

de 20ste eeuw ontstaan en komt voort uit de groene kleur die de voordeur indertijd had in combinatie met de afkorting voor de Oude Singel (OS). De vlag is in de jaren ‘10 van de 21ste eeuw ontworpen door een huisgenoot met als doel het gemengde karakter van het studentenhuis te benadrukken (in contrast met de Minervavlag van de burens). Vandaar dat in het ontwerp van de vlag wordt verwezen naar meerdere studentenverenigingen.

Huize De Duivelspoort (Pieterskerkgracht 4c)
Sinds 1965 is dit een studentenhuis en de naam stamt uit die tijd. Het huis is ver-

Huize De Duivelspoort, Pieterskerkgracht 4c

noemd naar de stenen duivelskop die naast de ingang in de muur is gemetseld. Een gestileerde versie van de kop is te vinden in het vaandel, de huisdassen en de huistafel. Het is onbekend wanneer de vlag tot stand is gekomen, maar er bestaat al tientallen jaren een vaandel waarop de vlag is gebaseerd. De achtergrond is koningsblauw (wellicht vanwege Minerva) en de afbeelding is in wit uitgevoerd. De vlag werd in eerste instantie uit het raam gehangen. In de jaren ‘10 van de 21e eeuw is een vlaggenmast opgericht in de achtertuin waar de vlag nu constant uithangt (behalve op Dodenherdenking en Koningsdag).

Huize Wellust (Plantsoen 47-49)
Het logo van het studentenhuis bestaat uit een bruine eikenboom met vijf plukken

Huize Wellust, Plantsoen 47-49

groen gebladerte en vier bruin met gele eikels en verwijst naar de bomen in het Plantsoen voor het studentenhuis. Dassen met het logo bestaan al sinds 1982 en daarnaast is het logo te vinden in het bovenlicht van de voordeur. Op de vlag staat onder het logo in geel het getal “47” afgebeeld in Romeinse cijfers (XLVII). De vlag hangt dag en nacht uit en wordt elke twee jaar vernieuwd.

RAP’L (Rapenburg 50)
De vlag is in 2016 geschenken door een oud-huisgenoot via zijn zoon. Op een blauwe achtergrond staat in gele letters de naam van het huis en in het midden een afbeelding van het huis. De tekst onderaan de vlag luidt “hortus ons voortuintje”, aangezien de ingang van de hortus botanicus zich tegenover het huis bevindt.

De Groenhoven (Rapenburg 113)
Het studentenhuis bestaat sinds 1961 en was indertijd gelegen aan de Groenhovenstraat 25. Vanwege het adres kreeg het huis toen de naam ‘De Groenhoven’. In de jaren negentig werden de studenten door de verhuurder overgeplaatst naar Rapenburg 113. Sinds 2017 is er een huisvlag om het pand beter herkenbaar te maken en om de band met de vorige locatie te bevestigen. Op de donkergroene vlag staat bovenaan de huisnaam in witte letters. In het midden bevindt zich een cirkelvormige witte schijf met daarin een herdershond, het vaste huisdier sinds

1978, in groen en het oprichtingsjaar van het huis. Over de onderkant van de cirkel staat een witte rol tekst met het adres van het huis in groene letter. De groene kleur van de vlag refereert aan de naam van het huis.

’t Veertje (Utrechtse Veer 7)
Het huis is een Minerva-huis sinds 1964, maar de vlag stamt uit 1976. Op de vlag staat vrouwe Minerva afgebeeld (met klassieke attributen als uil, schild en speer), onderweg vanuit Utrecht over de Utrechtse Veer naar nummer 7 (zoals te zien op het schild). De boot staat symbool voor de veerboot, aangezien op Utrechtse Veer 7 de grootste beurtvaart van Leiden gevestigd was, o.a. in de richting van Utrecht. De vlag is donkerblauw, met aan de bovenkant en onderkant twee lichtblauwe strepen en in het midden een oranje zon achter de lichtblauwe afbeelding van Minerva.

Vliet 13
Elk jaar schenken de eerstejaars studenten een cadeau aan het huis. In 2018 werd een

huisvlag als cadeau aangeboden. De vlag bestaat uit vijf blauwe en vijf oranje strepen die diagonaal van links onder naar rechts boven lopen. Blauw en oranje zijn al enkele decennia de huiskleuren. □

N.B. Sinds het schrijven van dit artikel is de vlag vernieuwd en is het adres van het huis in witte letters toegevoegd aan de vlag.